

Cserba Júlia

Időhatározó

Le Temps, vite...

(Az Idő, gyorsan...)

Centre Georges Pompidou, Párizs

2000. január 13–április 17.

A sok-műfajú Pompidou Központ sok-műfajú kiállítással mutatkozott be újjáépítése után. A nem látható, nem hallható, nem tapintható *idő* fogalmának megközelítéséhez, az emberiség történetében és az ember mindennapjaiban játszott szerepének vizsgálatához a képzőművészet mellett a zene, a film, a videó, a fotó, az irodalom, sőt a tudomány, a technika és a filozófia is eszközül szolgál. A kiállítás nem időrendi sorrendet követ, hanem témakörökre tagolódik, amelyeken belül több ezer éves tárgyak és kortárs alkotások, X. századi hordozható napóra és Hewlett-Packard atomóra, John Cage csöndje és Thelonious Monk zongorajátéka, Hans Holbein és Pablo Picasso festménye szerepelnek egymás mellett.

A bejáratnál kapott katalógus segítségével követhető végig a tizenkét állomásból álló, kacsaringós útvonal, és ugyancsak a katalógus szolgál a művek azonosítására is, mivel azokat kiírás helyett csak számokkal látták el. Ez utóbbi nem bizonyult jó megoldásnak, mivel az amúgy is kimerítően sok, négyszáz mű végignézése-hallgatása mellett még az is próbára teszi a látogatót, hogy helyenként félhomályban kénytelen kiböngészni az apró vagy egyébként olvasható méretű, de fakészűrke betűkkel nyomott katalógusszöveget.

A kiállítási területet fehér paravánok, áttetsző anyagból készült térelválasztók osztják fel hol labirintusszerű szűk folyosókra, zsákutcába torkolló utakra, hol pedig kiszélesedő, tág terekre. Ahogy az éjszakából nappal lesz, utunk során úgy haladunk a sötétségből fokozatosan a világosság felé, míg elérve a kiállítás utolsó állomásához, már a teljes helyiséget elárasztó nappali fényben láthatjuk a műveket.

„Az idő egyszerre született az éggel...”, idézi Platón szavait öt nyelven ötféle hanggal Heiner Goebbels-nek az erre az alkalomra készült *Timaos* című hang-installációja, a kiállítás *Az idő, az égbolt...* című „fejezetének” egyik alkotása. A nappalok és éjszakák váltakozásával már az ősember is érzékelte az időt, és azt a csillagok, a Hold és Nap állásának megfigyelésével igyekezett meghatározni. A kőkorszakból származó, csontba vésett holdnaptár, XV-XVIII-ik századi kéziratok, nyomtatványok, rajzok, valamint *Luciano Fabro* 1997-ben készült, közel öt méter magas márványoszlopa, a *La Luna* és a tárlatot záró *Il Sole*-ja arról árulkodnak, hogy az égitestek titkai valamennyi kor emberét foglalkoztatták, és hogy csodálatuk még ma is tart.

Az identitás keresésére, az Idő és az Én viszonyának vizsgálatára törekszik önarcképfotóival többek között *Florence Henri*, *Andy Warhol*, *Michael Snow*, *Christiane Boltanski* és *Robert Mapplethorpe*, míg *Picassó*nak a *Koponya, póréhgagyma és kancsó* című festményében és *Bruce Naumann*nak színes neonfényvel világító, százegyszer ismétlődő „élet” és „halál” szavaiban, a *One hundred Live and Die-ban*, a mulandóság gondolata jelenik meg. *Gabriel Orozco* *Piedra que cede* című alkotása nyomokat rögzít alkotójának e világi tartózkodásáról: a gyurmából készült golyót, amelynek súlya pontosan megegyezett a művészával, Orozco New York utcáin görgette végig, a ráakódott porban őrizve meg az utókor számára az általa megtett utat.

Az Idő, ha nem is megfogható, de mérhető. A naptáraknak a mezopotámiaitól, mayától, a görögön, rómain át *Claude Closky* *Calendrier 2000*-éig sokféle változatát tanulmányozhatjuk, mint ahogy az órák történetét is végigkísérhetjük a napórától az atomóráig. Míg az első

Ismeretlen mester

Zseb-napóra, XVII. sz. Franciaország

ingaórák még háromóránként késtek egy másodpercet, addig a legújabb atomórák már csak 300 000 évenként. *Rebecca Horn* 1985-ben készített órája sem az órákat, sem a perceket nem mutatja, hanem azt, hogy az idő akkor is múlik, ha nem veszünk róla tudomást.

A Pendulum with Black Bath (Inga fekete fürdővel) egy négyszer két méteres vízzel töltött medence felett függő, hosszan lenyúló inga. A mozdulatlan vízfelület nyugalmát a csak időnként meglendülő, vízbe érő, hullámokat kavarázó inga zavarja meg. Amikor az inga áll, látszólag semmi sem történik, pedig az idő akkor is halad, mint ahogy a fotó, a film is csak látszólag tesz véglegessé egy-egy pillanatnyi állapotot, az időt nem állítja meg: a sokéves képekről ránk mosolygó fiatal fiúk és lányok, a régi filmek sztárjai időközben megöregedtek, megcsúnyultak vagy már nem is élnek. Hogy az idő nemcsak megállíthatatlan, de visszafordíthatatlan is, azt *Gordon Matta Clark*, *Daniel Spoerri* és *Hans Hacke* alkotásai mellett *Giovanni Anselmo* gránitoszlopon függő valódi fejessalátája is példázza.

Napjainkat a munka és a szabadidő alkotja, és ha a némely fotón és filmen bemutatott munka monotonitása el is vehetné kedvünket attól, hogy dolgozzunk, *Edward Kienholz* vendéglőjében arra jövünk rá, hogy a szabadidő sem mindig hoz megváltást. *A The Beanery-be (Olcsó vendéglő)*, akárcsak egy zsúfolt kocsmába, csak oldalvást tudunk bemenni. A rászáradt ételmaradéktól szennyes tányérok, a piszkos poharak, az itallal telefröcskölt kép a falon, a pulton heverő, félig üres, gyűrött cigarettadoboz, a szétrongyolódott telefonkönyv adják a keretet a zenegépből harsogó zene mellett „szórakozó”, leverten ülő, maguk elé meredő órafejú vendégek számára.

A ritmus, a tempó alapja is az idő. Több figyelemre méltó zenei alkotással találkozhatunk a kiállításon. *Alvin Lucier Music for pure waves, bass drums and pendulums* (Zene tiszta hullámokra, nagydobokra és ingákra) című zenei installációja négy állandó rezgésben tartott dobból és az eléjük függesztett, vékony szálon függő ping-pong labdákból áll. A változó erősségű rezgések hatására a ping-pong labdák kilengenek, és hol erősebben, hol gyengébben – ezáltal változó hangerővel – ütődnek a dobok falához. Időnként egyszerre szól valamennyi, máskor pedig csak „felelgetnek” egymásnak. Egy felfüggesztett bura alá bújva, (amely alatt legfeljebb három idegen, esetleg négy barát

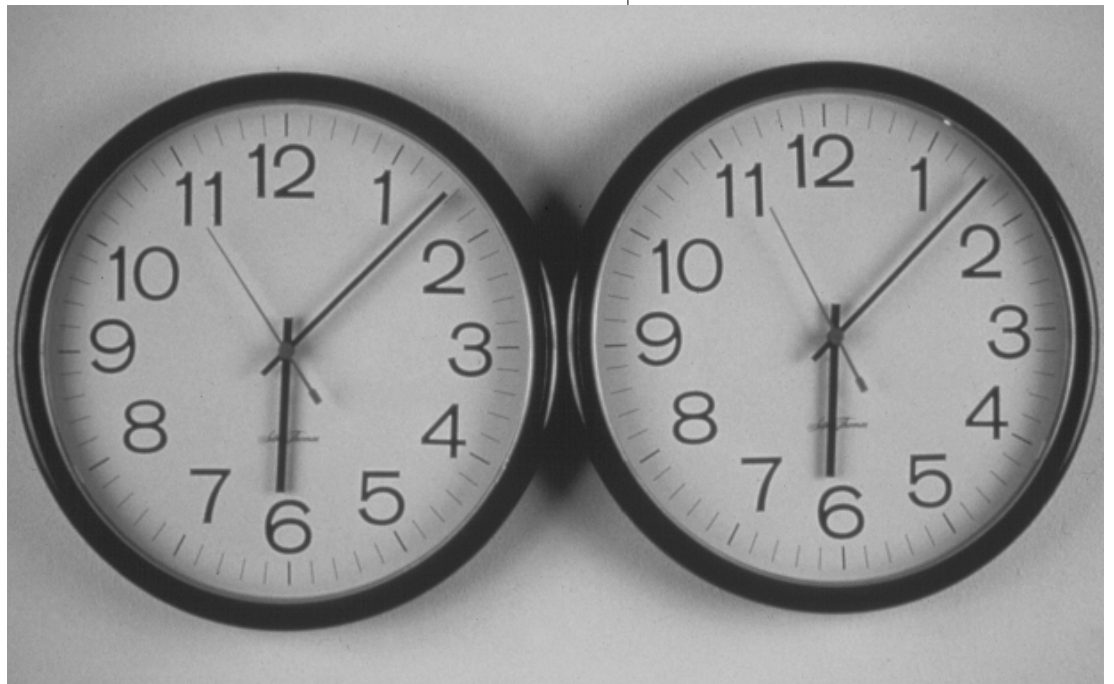
Denis Oppenheim

Attempt to Raise Hell, 1974

fér el) videóról nézhetjük és sztereóban hallgathatjuk *Giorgio Battistelli* egy ütőhangszerre, öt női hangra és tizenhat mesteremberre komponált zeneművének milánói bemutatóját. A kovács a vasat, az útépítő az utcakövet, a kőműves az egymáshoz illeszkedő téglákat ütögeti, az asztalos fűrészrel, a köszörűs kést élesít, a cipész cipőt talpal, és mint egy hagyományos zenekar tagjai, mindezt a karmester által vezényelt ütemben és hangerővel teszik. Elektromos óra jelzi a közönség számára, hány perc múlva hangzik fel *Ligeti György Szimfonikus költeménye száz metronómra*. Az egymás felett nyolc sorban elhelyezett száz metronóm mindegyike más ütemre van beállítva, de valamennyit egyszerre hozza mozgásba egy szerkezet. A zenét a különböző ritmusú, lassabb vagy gyorsabb ketyegés adja, majd azok más-más időpontban történő megszűnése vezet el a hangzavartól a fokozatos tisztulásig.

Ha valamennyi kiállított tárgyat megtekintettük, ha láttuk *Franc Aleu* filmmontázsait a munkáról, a nyaralásról, a múholdon át érkező 65 féle TV-műsort, *Guillaume Bijl* hiperrealista, *Dennis Oppenheim* humoros és *Laurie Anderson* meghökkenítő installációját, ha meghallgattuk mindig más és más író felolvasásában Proust *Az eltűnt idő nyomában* című művének valamelyik fejezetét, Pierre Boulez *Repons*-át és Steve Reich *City Life* című zenedarabját, amelyet egy amerikai nagyvárosban forgatott film utcaképei illusztrálnak, még akkor sem lehetünk biztosak benne, hogy nem mulasztottunk el valami érdekeset.

Felix Gonzalez-Torres

Cím nélkül (Perfect Lovers), 1987-1990